

DEN SMALLE BOG

Digitalt kulturtidsskrift. Redigeret af Jakob Brønnum. 7. årgang. ISSN: 2446-0079

Læs Den lille bog fast

Den lille bogs skribenter

Kontakt og kolofon

Arkiv

Nye klassiske udgivelser anmeldt af Jakob Brønnum

Mozart, Mendelssohn, Sibelius: Nye veje ind i musikken

Francesca DeGo, violin, Francesca Leonardi, klaver: Mozart: Violin Sonater (Chandos) Doric String Quartet, med Timothy Rideout, bratsch: Men...

Find rundt i Den lille bog

Den lille bog er et tidsskrift for boganmeldelser og andre kultur anmeldelser, samt (i løbet af begyndelsen af 2022) fotokunst og grafik. Tidsskriftet bringer desuden skønlitterære og essayistiske originaltekster. Midt på siden står det seneste indlæg. Overst i højrespalten og øverst i venstrespalten står de foregående indlæg. Længere nede i højrespalten kan man læse tidsskriftet kronologisk og man kan klikke sig ind på tidsskriftets forskellige stofgrupper.

Den store litteratur i Den lille bog

- Dostojevskij 200 år - et tema i Den lille bog
- Steinbeck: Egil Hvid-Olsen introducerer ni af romanerne

Hytteballe i haserne på demokratiet

Links til digitale tidsskrifter mm.

- The Lit Hub - The Best of The Literary Internet
- The Public Domain Review

tirsdag den 19. juli 2022

Mennesket mellem kultur og forråelse

Klassikerlæsning: Stefan Zweig: "Verden af i går - En Europæers Erindringer", oversat fra tysk af Helge Kjærgaard, Jespersen og Pios Forlag 1948, 375 sider.

Af Egil Hvid-Olsen.

Stefan Zweigs erindringer "Verden af i går" skildrer et åndeligt og kulturelt forfald fra begyndelsen af 1900-tallet til starten af 2. verdenskrig.

Zweig, der anså sig for i højere grad at være en europæer end en østriger, selvom han holdt meget af sit lands kultur og skikke, tog i begyndelsen af 1942 sit eget liv i fortvivlelse over, at han skulle opleve hele to verdenskrigs vanvid, og fordi han som jøde var blevet fredløs i sit eget land. Erindringerne var færdigskrevet kort tid inden selvmordet og udkom posthumt.

Selvom de refleksioner, arbejdet med bogen bragte med sig, nok har været med til at føre Zweig hen mod beslutningen om at tage sit eget liv, er bogen ikke kun dystere. Den skildrer blandt andet den kulturelle rigdom, der blomstrede før 1. verdenskrig og i mellemkrigsperioden. Zweigs helt store udfordring i begyndelsen af 40'erne var, at han ikke længere troede på, at alt kunne blive godt igen. Den samme overbevisning havde hans kone, og derfor besluttede de sig for at slippe bekymringerne og fortvivlelsen og gå i døden sammen.

Verdensborgeren

Selvom Stefan Zweig et sted i erindringsbogen skriver, at han elsker at skære alt overflødig bort fra sine manuskripter, så den færdige bog ikke synes læseren for lang, er "Verden af i går" noget af en mundfuld; i hvert fald indtil man falder til rette i Zweigs lange, fyldige sætninger. Han fortæller om sin barndom og ungdom i det bedre borgerskab og morer sig over, hvor let han kom til en doktorgrad i filosofi, fordi han allerede på det tidspunkt var en anerkendt forfatter. Graden brugte han da heller ikke til andet end at gøre sin familie stolt. Studieårene havde han brugt på at rejse Europa tyndt og knytte venskaber i de litterære kredse. Denne mulighed blev ødelagt, da 1. verdenskrig brød ud.

Zweig beskriver usentimentalt attentatet mod den østrig-ungarske ærkehertug Franz Ferdinand og hans gemalinde, der kostede dem begge livet d.

Stefan Zweig

28. juni 1914. Ifølge forfatteren var Franz Ferdinand alt andet end folkekær, så mordene medførte ikke landesorg, snarere en stille taknemmelighed over, at Østrig-Ungarn ikke skulle trækkes med en så stiv og ufolkelig regent, når det blev hans tid til at overtage tronen. Der var derfor heller ingen, der regnede med, at attentatet ville føre til krig, men diplomatiet fejlede, og krisen eskalerede til et punkt, hvor mange ville tabe ansigt, hvis man gav indrømmelser. Derfor foretrak man krigen frem for ydmygelsen.

Ydmygelsen blev dog mangefold større ved freden i Versailles, der efterlod de tabende lande med en uoverkommelig byrde blandt andet i form af krigsskadeserstatning. Tyskland fik hovedansvaret for krigen og måtte i en lang række år leve på et eksistensminimum, hvilket gav grobund for politisk ekstremisme.

Under 1. verdenskrig insisterede Zweig på at beskrive fjenderne som venner. Han kendte jo en masse andre europæere og vidste, at de ikke var værre mennesker end østrigere og tyskere. Han og andre forfattere fra forskellige europæiske lande opmuntrede hinanden ved at skrive avisindlæg, der beskrev det tåbelige i, at mennesker bekrieger mennesker. Forfatterne bevægede sig på en knivsæg, fordi censuren ikke tillod egentlig kritik af nationernes krigsførelse, men en del indlæg gik altså igennem og bidrog til, at i hvert fald forfatterne kunne holde humøret nogenlunde oppe i en tro på, at vanviddet ikke kunne holde ved.

Seksualitetsafsøgning med 100 års mellemrum

Mellemkrigsperioden beskrives som en periode, hvor ungdommen gjorde op med en forældregeneration, der ikke havde handlet ansvarligt nok. Derfor blev alle normer vendt på hovedet. Dette gjaldt også seksualiteten, så der opstod en kultur, der naturligvis ikke er direkte sammenlignelig, men alligevel på visse punkter minder om 2020'erne:

"Der blev af ren og skær lyst til Revolte revolteret mod enhver gyldig Form, endogså mod selv Naturens Vilje, mod Konnens evige Polaritet. De unge piger lod Haaret klippe, til og med saa kort, at man ikke kunde skelne dem med deres 'Drengahaar' fra de unge Mænd; de unge Mænd paa deres Side barberede Skægget væk for at se mere pigede ud; Homoseksualitet og lesbisk Elskov blev høj Mode ikke i følge en indre Tilskyndelse, men som Protest mod de gammeldags, gængse og legale Former for Kærlighed." (s. 256). Beskrivelsen vækker minder om Christopher Isherwoods klassiker "Farvel til Berlin" fra 1939, der skildrer Weimarrepublikkens krampetrækninger, inden nazismen tager over med en modkultur så ensrettet, at "kultur" næppe er den rette betegnelse.

Men tilbage til mellemkrigsperioden, hvor ændringer også fandt sted indenfor sproget, litteraturen, malerkunsten, arkitekturen og musikken. Der opstod en ungdomsdyrkelse, der heller ikke er vor tids medieflade helt fremmed: "Jo yngre et Menneske var, og jo mindre, han havde lært, jo mere velkommen var han, fordi han var uden Tilknytning til nogen

GALLERI DEN SMALLE BOG

Dagbog fra Calcutta - Fotos af Saheli Das. Udstillingen (klik på billedet) vises i juni og juli

Slå op i Den lille bog

DE SMALLE BØGER - Klik og se mere

▼ 2022 (46)

▼ juli (6)

Godt og ondt omkranset af naturrigdom

Fjenden er ikke en nation, men en brist i menneske...

Mennesket mellem kultur og forråelse

Propaganda og nordens første samtidigt nedskrevne ...

De store symfonikere i samlede udgaver

Allegorier i kø

► juni (9)

► maj (6)

► april (5)

► marts (7)

► februar (8)

► januar (5)

► 2021 (66)

► 2020 (57)

► 2019 (49)

► 2018 (43)

► 2017 (36)

► 2016 (34)

Den lille bogs stofgrupper. "Lyrik", "Prosa" og "Essay" er originaltekster

- aforismer (1)
- antologi (3)
- biografi (1)
- boganmeldelse (152)
- dagbøger (1)
- digtsamling (37)
- En litterær refleksion (10)
- essay (12)
- eventyr (7)
- fabler (5)
- faglitteratur (21)
- Galleri Den lille bog (2)
- klassikerlæsning (30)
- Klassisk musikanmeldelse (4)
- kortroman (15)
- Kunstanmeldelse (2)
- kunstbog (17)
- lyrik (6)
- noveller (18)
- prosa (27)
- prosadigt (2)
- roman (54)

Sidevisninger i alt

162,787

De assimilerede jøder

Mellemkrigstiden havde – som alle andre perioder – sine fordele og ulemper, men fordelene var klart i overtal, når den sammenlignes med den periode, der fulgte. Hitler og hans tilhængere bragte mad på bordet, men prisen var et rædselsregime, der gjorde jøderne til syndebugke og lokkede den tyske befolkning ind i en hjerteløshed, man først for sent erkendte konsekvenserne af. Den, der fratager sit medmenneske hans eller hendes menneskelighed, mister selv en stor del af den. Som jøde var Zweig blandt dem, der ikke længere havde ret til at leve indenfor det tredje riges grænser.

Den zweigske familie var ikke praktiserende jøder. De havde levet et privilegeret liv i det katolske Østrig, men nu var det slut. Stefan Zweig måtte forlade sin gamle Mor i Wien, og efter at han og hans kone er nået til England, er hans lettelse

mærkbar, da han får at vide, at moderen er afgået ved døden. Således er hun sluppet for det, han klart fornemmer, er på vej.

Netop det, at Zweig og mange andre af hans samtids jøder ikke var praktiserende, men havde gjort alt for at assimilere sig, gør det endnu sværere at acceptere den forfølgelse, de nu blev udsat for: "Men det mest tragiske i denne jødiske Tragedie i det tyvende Aarhundrede var, at de, som led alt dette, ikke mere kunde finde nogen mening deri og ingen Skyldfølelse havde. Alle de forfulgte og fordrevne i Middelalderens Tidehverv, deres Aner og Stamfædre, de havde dog i det mindste vidst, hvorfor de led. De led for Troen, for Loven. De besad endnu som en Sjælens Talisman det, som Nytidens Jøder forlængst havde mistet: den ubrødelige Tillid til deres Gud. De levede og led i den stolte Illusion, at de som det udvalgte Folk af Verdens og Menneskenes Skaber var udsat til en særlig Skæbne og en særlig Mission, og Bibelens forjættende Ord var for dem Bud og Lov [...] Men det tyvende Aarhundredes Jøder havde for længst ophørt at være et Samfund. De havde ingen fælles Tro, de var sig intet Kald bevidst, og de følte det, at de var Jøder, snarere som en Byrde end noget at være stolte over. De levede fjernt fra deres forud hellige Bøgers Bud, og de ønskede ikke mere at benytte det gamle, fælles Sprog. Deres mere og mere utaalmodige Stræben gik ud paa at leve sig ind i og blive indlemmet i Folkeslagene rundt om dem og at gaa op i Folkeenheden bare for at faa Fred for alle Forfølgelserne og Hvile paa den evige Flugt. Indbyrdes forstod de ikke hinanden mere, sammensmeltede, som de nu var, med de andre Nationer; de var for længst langt mere Franskmand, Tyskere, Englændere og Russere end Jøder." (s. 361).

Skønt det nok ikke var alle Zweigs samtidige jøder, der ville kunne skrive under på denne beskrivelse af deres tro eller mangel på samme, afslører den noget af det mest gennemført vanvittige ved jødefølgelserne, der nåede sit tragiske højdepunkt i holocaust, nemlig at man på mere eller mindre bestialske måder skaffede sig af med en ofte særdeles velintegreret befolkningsgruppe, og dermed smed barnet – nogle af rigets bedste hjerner – ud med badevandet. Zweig selv var en af disse hjerner, der havde gavnset Østrig, idet han var en anerkendt litterær verdensstjerne. Nu måtte han genopfinde sig selv i kraft af sin nye status som flygtning: "Mit østrigske pas havde jeg haft Ret til; en hvilken som helst østrigsk Konsulatembedsmand eller Politiofficer havde været forpligtet til øjeblikkelig at udstede det til mig i min Egenskab af fuldt berettiget Borger. Den engelske Opholdstilladelse, som jeg fik, maatte jeg derimod bede om. Den var en udbedt Elskværdighed og til og med en Venlighed, man hvert Øjeblik kunde unddrage mig. Fra den ene Dag til den anden var jeg igen sunket et Trin lavere. Dagen forud havde jeg endnu været udenlandsk Gæst og paa en vis Maade Gentleman, som her gav sin internationale Indtægt ud og betalte sine Skatter; jeg var nu blevet Emigrant, en 'Refugee'." (s. 345f.)

Selvom Zweigs situation bestemt ikke er misundelsesværdig, er det tankevækkende, at han lader til at være blevet mere venligt og respektfuldt behandlet, end man bliver, når flygtninge i disse år søger beskyttelse i Danmark. Usikkerheden fik dog ægteparret Zweig til at søge videre, og de bosatte sig i Brasilien, så langt væk fra verdenskrigens raseren som muligt, men også alt for langt væk fra det Europa, som Zweig anså for at være sit egentlige fædreland. Det havde de måttet forlade, fordi det havde mistet sin medmenneskelighed og vilje til at løfte i flok, opdelt som det var i lande, der dyrkede nationalismen i en så ekstrem grad, at alle andre blev fjender.

Knust af mangel på menneskelighed

Mens Zweig beskriver mellemkrigsårene citerer han en tidligere italiensk minister, der er faldet i unåde hos Mussolini, for at sige: "Intet skader et intellektuelt Menneske mere end Mangel paa Modstand." (s. 292). Herover reflekterer Zweig: "Men der maatte først hengaa nogle Aar, inden ogsaa jeg forstod, at Provvelser udfordrer, Forfølgelser styrker og Isolering gør mere energisk, saafremt de da ikke helt knuser En." (s. 292). I Stefan Zweigs tilfælde endte det sidste desværre med at være tilfældet. Han blev knust af udsigten til nazismens sejr i de første krigsår og kunne ikke holde ud at leve i overbevisning om, at det kulturelle niveau, han var vokset op under og havde taget del i som voksen, ikke ville se dagens lys igen. Humaniteten var afgået ved døden og han og hans kone ønskede ikke at leve i en verden, hvor mennesket havde kastet sin menneskelighed af sig.

Indsendt af Egil Hvid-Olsen

Etiketter: boganmeldelse, digtsamling, En litterær refleksion, klassikerlæsning

Ingen kommentarer:

Send en kommentar

Hvis du vil kommentere, skal du klikke på knappen nedenfor for at logge ind med Google.

LOG IND MED GOOGLE